

Razgovor s fra Pierbattistom Pizzaballom, kustodom Svete Zemlje

Fra Pierbattista Pizzaballa,
Jeruzalem
- kustod Svete Zemlje

Počeci: *Mi, franjevci, nazočnici smo u Svetoj Zemlji stoljećima – još od vremena sv. Franje Asiškog, koji je i sâm posjetio sveta mjesta. Sveta Stolica povjerila je upravo nama, manjoj braći, čuvanje svetih mjesta. Možete li nas upoznati s poslanjem franjevaca u Svetoj Zemlji, ali i šire – na Bliskom Istoku?*

Sveta Stolica povjerila je upravo nama, manjoj braći, brigu za sveta mjesta. To je, dakle, zajednička obveza, koju svaki mladić kojega je Gospodin pozvao da ga slijedi putem kojeg je utabanao sv. Franjo, mora osjećati kao sastavni dio svojeg vlastitog poziva. Prihvatiti biti sljedbenik Isusa, poput Franje, kroz življenje njegovog Evanđelja, *sine glossa*, dovodi do osjećaja odgovornosti za brigu o mjestima gdje je odzvanjala radosna vijest. Kustodija Svete zemlje je po svojoj naravi međunarodna provincija Reda Manje braće, rođena takva

voljom serafskog Oca. Misija franjevaca u Svetoj Zemlji je poslušnost poslanju Crkve: čuvanje, u njezino ime, svetih mjesta našega otkupljenja. Naša je zadaća čuvati sveta mjesta, baš poput sv. Franje, čovjeka dijaloga i mira, zaljubljenog u siromaštvo, koji je znao biti bližnji čovjeku koji trpi. Čuvati (*custodire*) znači oživljavati, činiti živim, dostupnim i gostoljubivim sveto Mjesto. Znači omogućiti prostor molitve, brinuti se za kutke gdje se može uroniti u šutnju koja pomaže misliti na Boga ljubeći ga, dok hodočasnici i turisti prolaze. Znači, nadalje, podupirati mjesne kršćane i pomoći im da ostanu vjerni vlastitim korijenima, vlastitoj zemlji. Posao je to koji ne poznaje stanke, osim u trenucima kad se zaoštiri nasilje zbog političke situacije koja priječi hodočašća, i onda naš napor ne biva umanjen, nego postaje drugačiji... To je ponizan posao, satkan od mnogo strpljivosti, neprestane budnosti, raspoloživosti, učenja. Svakako, jer čuvati znači također studirati, iskopavati, vršiti sav onaj arheološki rad koji Mjestu daje povijesnu istinitost i preobražava se u dragocjene podatke, koji pomažu gledati iznad preostalog kamenja stvarnost koja je ovdje obitavala prije dvije tisuće godina. Čuvati znači znati slušati mjesne kršćane, razumjeti njihove poteškoće i pomoći im da ostanu vjerni svojoj zemlji,

Liturgijsko slavlje u Jeruzalemu

učiniti ih ponosnima što su ovdje svjedoci vjere svojih praroditelja, podupirući ih i pomažući im da nastave živjeti ovdje svoju vjeru. Pavao VI. u svojoj apostolskoj pobudnici *Nobis in animo* (1974.) piše: *Nisu bez božanskog nacrtu povijesne okolnosti XIII. stoljeća dovele u Svetu Zemlju Red Manje braće. Sinovi sv. Franje su od onda ostali neprekidno u Isusovoj domovini, služeći mjesnoj Crkvi i čuvajući, obnavljajući i štiteći sveta kršćanska mjesta.* Zatim i Ivan Pavao II. te Benedikt XVI., koji je ovu misiju našeg Reda ponovno istaknuo biranim i ljubaznim riječima. Papa je ponovno pozvao na dužnost i čast koje sa sobom nosi ovo poslanje povjereno nama, vama mladi franjevci hrvatskih provincija.

Počeci: *Obnašate službu kustoda Kustodije Svete Zemlje. Koje su Vaše temeljne dužnosti i uloge?*

Kustodija Svete Zemlje ima 290 fratara, različitih nacionalnosti, koji djeluju u Izraelu, Palestini, Jordanu, Libanonu i Siriji, ali i na Cipru i u Grčkoj. Uz brigu za sveta mjesta i prihvaćanje hodočasnika, oduvijek pomažu u pastoralu mjesnim katolicima, osobito Palestincima, za koje je stvorena i održava se razvijena mreža socijalne, obrazovne i smještajne pomoći. Osim toga tu je otprilike 30000 kršćana koji su povremeno prisutni u tom području zbog posla, i malene zajednice katolika hebrejskog jezika. Sve ovo u zemlji sukoba, okupacije, nasilja, ogledalo jednog svijeta koji ne zna i ne želi ili ne može živjeti u miru. Zadaća kustoda Svete Zemlje je tražiti odgovore na zahtjeve koje ova situacija predstavlja. Bez sumnje, zadaća koja najviše obvezuje je tumačiti i razumjeti očekivanja fratara. Kustod mora, dakle, nastojati oko formacije fratara,

podijeliti s njima njihove poteškoće, ohrabriti ih. Osim toga tu su želje i projekti koji se tiču posadašnjega, obnove, radikalnih promjena; oni su nužni i potiču na davanje odgovora pred zahtjevima vremena.

Počeci: *Kakvo je stanje na području ekumenizma i međureligijskog dijaloga, osobito u Jeruzalemu? Budućnost palestinske države i odnosi s Izraelom?*

Problem dijaloga nije jednostavan ni lagan. U Svetoj Zemlji ekumenizam je kruh svagdašnji, u doslovnom smislu to je stvarnost bez koje se ne živi. Mi češće upotrebljavamo riječ „kršćani“ negoli „katolici“, jer bez dobrih prijateljskih odnosa, suradnje i uzajamne pomoći s ostalim kršćanskim zajednicama svi mi kršćani zajedno ne bismo uspjeli preživjeti. Veliki teološki razlozi ne sprječavaju svakodnevni konkretni ekumenski odnos. Mi smo manjina, zaista mala (2%) i djelujemo u mnogim različitim Crkvama (Jeruzalem je grad u kojem svoja sjedišta imaju 13 biskupija, svaka s vlastitim biskupom). Ova rascjepkanost stvara nadstrukturu odnosa, oslabljuje snage, raspršuje projekte. Rijetke su zadaće koje se vrše zajedno, a pri suradnji gotovo nikad nema jednodušnosti. Bliski istok i posebno Sveta Zemlja su mjesta na kojima se odgaja za svakodnevni suživot. Međureligijski dijalog ima svoje posebnosti: s muslimanima nas veže osam stoljeća povijesti i povijesnih poteškoća. Ova tolerancija je ipak lomljiva i čini se da je fundamentalizam razbija svakim incidentom. Kustodija, koja je ovdje osnovala prve školske ustanove za lokalno stanovništvo, ne prihvaća u vlastite škole samo kršćane svakog obreda i naziva, nego i muslimane. Manjina u kojoj se trenutno

nalazimo, čini da neke naše škole pohađaju više muslimani, negoli kršćani. Razgovarati s jednim Hebrejom znači znati objasniti vlastitu kršćansku vjeru njemu nepoznatim polazištima. Nema mo zajedničke koncepte. Moramo cijeniti ovaj dijalog kako bismo mogli ući u svijet hebrejskog mišljenja. Moramo biti iskreni i priznati da se još uvijek malo poznajemo. Otkriva se jasna potreba za jačanjem povjerenja, za oslobođenjem od predrasuda, koje neizbježno vode ne do dijaloga, nego do polemike.

Više od šezdeset godina konfliktnog stanja izgradio je negativnost u čovjeku koji se boji. Palestinci imaju strah od Izraelaca, Izraelci se boje Palestinaca i izmišljaju uvijek nove načine odvajanja koji onda stvaraju frustraciju i nasilje. Trgovanje mirom, proces pomirenja, razgovor o miru, kako god to nazvali, izraz su također ne htijenja mira. Mir se mora željeti, mora se prihvatiti, treba biti spreman prihvatiti rezultate mira.

Svaka stvar u ovoj zemlji uvjetovana je izraelsko-palestinskim sukobom. Situacija ima nužnu potrebu časnog i konkretnog traženja puta mira. Ima potrebu prihvaćanja žrtvovanja, napora, očišćenja sjećanja, što mir i zahtijeva. To je dug put.

Počeci: *Sv. Franjo je 1212. god., na putu prema Svetoj Zemlji, dospio u Hrvatsku. Možemo reći da je upravo on prvi fratar koji je povezo Hrvatsku i Svetu Zemlju, i od tada su naše veze uistinu jake: sjetimo se fra Nikole Tavelića, Vašeg predšasnika fra Bonifacija Stjepovića, ili pak fra Jeronima Golubovića. Možete li nešto reći o doprinosu hrvatskih franjevaca?*

Nikola Tavelić se rodio oko 1340. godine u Šibeniku. Po-

slan je u misije u Bosnu, gdje se zalagao za obraćenje bogumila (patarena), zajedno s Deodatom iz Ruticinija. God. 1384. dolaze obojica u Palestinu i ovdje nalaze druga dva brata, Petra iz Narbone i Stefana iz Cunea, i zajedno se posvetiše propovijedanju Evanđelja muslimanima s velikom gorljivošću. U studenom 1391. pripremili su jedan govor u kojem je bio opovrgnut islam i izložena kršćanska vjera. Dana 11. studenoga 1391., s velikom hrabrošću, predstave se kadiji i pročitaju svoj govor. Pozvani su da to opovrgnu što odlučno odbijaju pa ih zatvore i daju mučiti tri dana. Zatim su ih doveli na trg i ponovno ih pozvali na opoziv svojih riječi. Njihovo odbijanje potvrdilo je osudu i odmah bijahu ubijeni. Kult sv. Nikole Tavelića i drugova mučenika posvjedočen je od XV. st. Kanonizirao ih je Pavao VI. 1970. god.

Nakon 150 godina susrećemo drugog velikog vašeg sunarodnjaka: **fra Bonifacije Stjepović**, u Kustodiji poznatiji po imenu Bonifacije iz Dubrovnika. Djeluje u vremenu kada Palestina trpi tursku invaziju (1517.). Teolog, pravnik, biskup, apostolski legat i vizitator, čovjek kulture i vlasti, pisac, fra Bonifacije je ostao poznat u povijesti Kustodije po mnogim, važnim djelima, među kojima je i restauracija kapele s Kristovim Grobom. Zaslužan je što franjevci nisu izgnani iz svojih samostana nakon što su izbačeni 1551. god. iz *Cenacola*, mjesta koje čuva uspomenu Posljednje večere; zatim za dobivanje od gruzijskih monaha samostana Svetog Spasitelja, koji je do danas centralno sjedište Kustodije Svete Zemlje; zbog svog djela *Liber de perenni cultu* (*Knjiga o vječnom štovanju*) koja je od temeljne vežnosti zbog

svog palestinološkog, tumačiteljskog i liturgijskog sadržaja. Bio je jedan od velikih Kustoda Svete Zemlje, koju je vodio u dva perioda: 1551.–60. i 1562.–64. U korespondenciji s Papom i katoličkim kraljevima za vrijeme restauracije i rekonstrukcije Kapele koja sadrži prazan Grob, ostavio nam je obilno i zanimljivo sjećanje kako na tadašnje povijesno razdoblje u kojem se nalazila Palestina, tako i na liturgiju i na sve što se tada događalo u bazilici Svetog Groba.

Na dan pronalaska kamenog postolja na kojem je bilo položeno tijelo Gospodinovo piše ocu isusovcu Cresteruinu: *Za vladavine pape Pavla IV. i cara Karla V., godine Kristove 1555., 27. kolovoza u 4 sata naše su oči ugledale Gospodinov grob, naravno, izduben u stijeni. U grobu se razabiru dva anđela, od kojih jedan nosi natpis: „Uskrsnuo je, nije ovdje“; drugi pokazuje grob, a natpis kazuje: „Ovo je mjesto gdje je bio pokopan“. U doticaju sa zrakom dva lika anđela su skoro potpuno nestali.*

Sjećamo se i **fra Jeronima Golubovića** (1865.–1941.) koji je gotovo naš suvremenik, veliki povjesničar Kustodije, kao i povijesti Franjevačkog reda u Svetoj Zemlji. Njegovo je djelo *Biblioteca Bio-Bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente francescano* (*Bio-bibliografska biblioteka Svete Zemlje i franjevačkog Istoka*). S potpunim se pravom fra Jeronima smatra ocem moderne palestinologije. Rođen je u Istanbulu u dalmatinskoj obitelji 1865. god., kao mladić s majkom dolazi u Jeruzalem. Ulazi u sjemenište u Ain Karem, a zaređen je za svećenika 1888. god. Prva njegova služba bila je uređenje samostanske biblioteke. God. 1896. povjeren mu je zadatak da napravi povijesni presjek sedam stoljeća franje-

vačke nazočnosti u Svetoj Zemlji. Fra Jeronim je 1898. god. tiskao djelo koje će biti kostur budućih povijesnih istraživanja: *Serie cronologica dei Reverendissimi Superiori di Terra Santa* (*Kronološki niz mnogopoštovanih poglavara Svete Zemlje*). Poslije toga je pozvan u samostan u Istanbul, svoj rodni grad, gdje je zahvaljujući svom poznavanju turskog jezika mogao istraživati biblioteke i arhive glavnog grada otomanskog carstva. God. 1904 imenovan je članom Koledža franjevačkih studija – *Quaracchi*, nedaleko od Firenze, gdje je ostao do kraja svog života, izdavajući volumene iz *Biblioteca Bio-Bibliografica della Terra Santa* koji su izlazili gotovo redovitim ritmom.

Kustodija se također osjeća dužnom iskazati priznanje **fra Jeronimu Mihaiću**, Dalmatincu, koji je rođen 1873. na otoku Braču, a umro u Amanu 1960. On je prvi fratar pokopan na brdu Nebo, a u listopadu 2008. blizu njega je sahranjen veliki arheolog fra Michele Piccirillo. Povezuje ih ljubav prema svetoj planini; što im je učinilo Mojsijev lik bližim i čiji su pogled prema Obecanoj zemlji tko zna koliko puta doživjeli.

Doprinos ovih hrvatskih franjevaca Svetoj Zemlji je baština svetosti, posvećenosti, vjere i studija; sve ovo ih uzdiže iznad svakog nacionalnog okvira i granica religiozne pripadnosti. Hrvatski franjevci zaslužuju ponos, oni su korisni i potrebni primjeri za kršćanstvo koje živi za Kraljevstvo Božje, svakom čovjeku koji djeluje za dobrobit čovječanstva.

Počeci: Časopis „Počeci“ uređuju mladi franjevci iz Splita, studenti teologije. Naš Red također ima nekoliko učilišta i u Svetoj Zemlji. Možete li nas upoznati s radom

tih učilišta? Kakva su iskustva sa studentima-franjevcima iz cijeloga svijeta?

Franjevački biblijski studij (skraćeno SBF, od lat. *Studium Biblicum Franciscanum*) je znanstvena institucija za istraživanje i akademsko poučavanje Svetog pisma i biblijske arheologije. Bez sumnje je najpoznatiji od svih franjevačkih studija. Osnovan je 1901., djeluje neprekidno od 1924. i ima sjedište u samostanu Bičevanja Gospodinova, na početku ulice *Via Dolorosa*. Dio je *Papinskog sveučilišta Antonianum* u Rimu, a 2001. je postao *Fakultet biblijskih znanosti i arheologije*. Ovdje stotinjak studenata porijeklom iz različitih krajeva mogu dobiti magisterij ili doktorat u biblijskim znanostima i arheologiji. Na SBF vaš sunarodnjak fra Tomislav Vuk je vice-dekan. Tu je također i fra Mario, koji priprema magisterij. SFB-u je pridružen *Muzej* osnovan 1902., gdje su izloženi najznačajniji pronalasci arheoloških iskapanja, koje je vodio *Studij*. SBF-u pridružen je kao prvi ciklus teologije *Studium Theologicum Jerosolymitanum* (STJ, *Teološki jeruzalemski studij*), sa sjedištem pri samostanu Svetog Spasitelja, uključujući dvogodište filozofije.

Kustodija Svete Zemlje utemeljila ga je 1866. kao veliko sjemenište za formaciju vlastitih kandidata za svećeništvo. Osim franjevačkih studenata, STJ prima također i kandidate iz drugih redova i laike. Od 1971. pripojen je *Papinskom sveučilištu Antonianum* i ima mogućnost potvrđivanja bakalaureatskog stupnja u svetoj teologiji. I STJ je međunarodnog karaktera, a ovdje je kao docent kanonskog prava fra Miron Sikirić, kao i fra Antonio i fra Sandro, dvojica hrvatskih bogoslova. Valja spomenuti također

Centro Francescano di Studi Orientali del Cairo (Musky) (*Franjevački centar istočnih studija u Kairu*), nastao 1954. s ciljem boljeg upoznavanja istočnog kršćanstva. Kako opisati život među svim ovim mladim fratrima koji pohađaju naše obrazovne ustanove i koji dolaze iz svih djelova svijeta? To je lijepa posebnost koja čini dio Kustodije. Međunarodni karakter je, ponavljam, jedno veliko bogatstvo.

Počeci: *Pred nama su mnoge mogućnosti djelovanja i rada, bilo u Hrvatskoj, bilo u svijetu – pa tako i u Svetoj Zemlji. Na kojim područjima osobito očekujete pomoć i suradnju, pa tako i fratara Provincije Presvetog Otkupitelja (Split)?*

U Hrvatskoj i BiH postoji 5 franjevačkih provincija, s ukupno 1000 fratara (ofm). U Kustodiji je trenutno jedan fratar iz vaše provincije, petorica iz Provincije Sv. Ćirila i Metoda iz Zagreba, jedan iz provincije Bosne Srebrene, jedan iz Provincije Uznesenja BDM (Hercegovina). Misionarsko poslanje svake provincije Reda Manje braće podrazumijeva jednog fratara u Svetoj Zemlji. Prostor za pomoć i suradnju svake provincije prema Kustodiji je velik; ne samo da je velik, nego i raznovrstan. U Bazilici Navještenja u Nazaretu dvojica su vaših fratara sunarodnjaka: sakristan i ispovjednik. Dvije su to veoma važne službe za prihvatanje hodočasnika. Kustodiji je povjeren 65 svetih mjesta, od kojih su 62 na području koje se općenito zove Sveta Zemlja, a 25 glavnih samostana također su župe koje je latinski patrijarh povjerio fratrima. Škole Svete Zemlje, 14 ustanova, pohađa više od 10000 polaznika, počevši od prvih razreda sve do mature. Izdajemo *Časopis Svete Zemlje* na 7 različitih jezika. Široko polje druš-

tenog angažmana kreće se od poticanja inozemnog stipendiranja polaznika različitih škola do stipendiranja polaznika sveučilišnih studija. Uključuje također osiguravanje kuća za stanovanje siromašnim kršćanima kako ne bi iseljavali. Trebamo fratre, jer nas je malo. Nema nas dovoljno za veliki posao kojeg zahtjeva ova zemlja. Jedno jako široko područje koje se mora moći susresti s fratrima hrabre, konkretne i velikodušne vjere; s fratrima zaljubljenima u vlastito zvanje.

Počeci: *I na kraju: Vaša poruka našim čitateljima.*

Hodočastite u Svetu Zemlju. Svakako, postoji i hodočašće u Rim, Petrovom sjedištu, no hodočašće u Svetu Zemlju na istom je nivou. Evo moje poruke za vas: fratri i čitatelji ovog časopisa, srdačno i iskreno vas pozivam da hodočastite u Svetu Zemlju. Predajem vam ulomak iz Pisma o hodočašću pape Ivana Pavla II., jer sadrži također i riječi zahvalnosti za naše služenje u Svetoj Zemlji, koje će – nadam se – u vama roditi željom da nas izblizega upoznate.

To je svjedočanstvo koje me uvodi u jedan dugi niz osoba, koje već 2 000 god. traže Božje stope u onoj zemlji, koja se s pravom naziva sveta, kao hodati po stijenama, po brdima, po vodama, koje su bile sastavni dio zemaljskog života Božjeg Sina. Iz prošlosti je poznat Egerijin putopis. Koliki su hodočasnici i sveci nasljeđovali njezin primjer tijekom stoljeća. Providnost je htjela da uz braću istočnih crkava za kršćanstvo Istoka budu iznad svega sinovi sv. Franje iz Asiza, sveca siromaštva, blagosti i mira; da protumačite na pravi evanđeoski način opravdanu želju kršćana za čuvanje mjesta koja čine naše duhovno korijenje. ❖

Preveo: fra Jure Hrgović